Adperſecutores Chriſti, accommodatio.

& quo generalior, melior, licèt ad Judæos perſecutores, & crucifixores Chriſti, Auguſtinus, Gloſſa interlinearis, Ruffinus, Valentia, ac de Græcis Euthymius, Blemmidaque accommodent, & reſtringat; Lyranus ad Antiochum: cujus fœtore gravabatur etiam exercitus ipſius *a*; Brugenſis ad Antichriſtum, & ſectatores ipſius.

Ad Antiochum. a 2. Mach. 9. Ad Antichriſtum & ſectatores.

Quoniam Deus ſprevit eos.) Hieronymus *projecit eos*. Alii, *abhorruit*, *abominatus eſt*, &c. Valet hæc, & ſimilia, מאס *maas*, ut floccipendere, rejicere, reprobare cum faſtidio ut vile quid, & contemptum, & interdum obterere. Sæpius redditur per Græca ἀποδοκιμάζειν, & ἐξουδενεῖν, aut ἐξουθενεῖν, quod ultimum habetur hoc loco, & ſignificat *nihili facere*, ut etiam citans iſtum locum legit Cyprianus *b*.

Ἐξουδενεῖν. b de diſcipl. & habitu virginum.

Verſ. 7.) Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael? quum converterit Deus captivitatem plebis ſuæ, exultabit Jacob, & lætabitur Iſrael.

Senſus loci.

IDem hic etiam verſus in extremo pſalmo 13. niſi quod ibi eſt *averterit*, pro, *converterit*: &, *Dominus*, pro, *Deus*. Hebræum שוב *ſciub*, & Græcum ἐπιστρέψαι, idem eſt utroque in loco, hic Θεὸς, & אלהים *elohim*, ibi Κύριος, & יהוה *Jehovah*. Votum vero hìc ſalutis continetur, per Deum, vel Meſſiam, qui ex Sion, & ex genere David, cujus civitas dicta eſt propriè *Sion*: veniat *cum virga virtutis ſuæ c*; ut plenum gaudium nanciſcatur mundus liber à captivitate peccati, & evadat *Iſrael Dei d*, & ſecundùm ſpiritum *e*, & Abrahæ filius ſecundùm promiſſionem *f*, *captivis remiſſionem* Chriſto *prædicante g*.

c Pſ. 109. 2. d Pſ. 72. 1. Gal. 6. 16. e Rom. 9. 6. f Gal. 3. 16. h Eſ. 61. 1. Luc. 4. 19.

Quis dabit.) Non placet, quod ait Beda, ut *quis* ponatur, pro aliquis. Eum habet uſum aliquando Latina vox, ſed numquam τὶς, & מי *mi*, interrogationem exprimit adhuc magis Paraphraſtes מן הוא די *man hu di*, *quis ille eſt, qui*.

Bedæ expoſitio improbata.

Quum converterit Deus captivitatem.) Diei in 13. eſſe *quum averterit*: & ita hìc etiam Hilarius legit ſaltem in Commentario, in Pſalterio Romano, *dum convertet*: apud Caſſiodorum, *dum converterit*: in Pſalterio Ambroſiano, *in convertendo*: apud Auguſtinum, *in avertendo*. Idem omnia important; ſimilis autem phraſis in aliis Pſalmis *h*, *in convertendo Dominus captivitatem Sion*? & *i*; *converte Domine captivitatem noſtram*: ἐν τῷ ἐπιστρέψαι, & בשוב *ſchivuah*, quemadmodum hìc & Pſalmo 3. item ἐπίστρεψον, & שובה *ſcivuah*; captivitatem ſub peccato & diabolo plures intelligunt, etiamſi forte ſub typo captivitatis Babylonicæ, alteriuſve certè, quod Latinè in Deuteronomio *k* legimus, *reducet te Dominus Deus tuus de captivitate tua*, extat Græcè ἰάσεται Κύριος τὰς ἁμαρτίας σου, quia reſpexerunt LXX. ad cauſſam captivitatis: ideſt, ad peccata.

h Pſ. 125. 1. i verſ. 4. De captivitate ſub peccato & diabolo locus intellectus. k c. 30. 3.

Exultabit Jacob, & lætabitur Iſrael.) De his actum ſatis Pſal. 13. Hilarii canon, ut diverſa doceat eſſe, *exultationem Jacob*, & *lætitiam Iſrael*, non eſt univerſè verus, nempe geminatis ſententiis idipſum cœleſtem ſermonem non ſignificare. Contraria exempla non pauca occurrerunt hactenus, & occurrent legenti, non modo pſalmos reliquos, verum etiam alias ſcripturas. *Lætitia in populo* Hebreo *magna valde l*, propter reditum de captivitate, & reſtaurationem ſacrorum, de qua Lyranus, umbra quædam fuit gaudii magni ex adventu Chriſti, & ex felicitate ſempiterna, quæ declarabitur etiam exterius, in ſecundo ejuſdem adventu.

Hilarii canon non univerſe verus. l 1. Matt. 4. 58. Typus & umbra gaudii ex adventu Chriſti.

PSALMUS
QUINQUAGESIMUS TERTIUS.

1 In finem.
In Carminibus intellectus David.
2 Quum veniſſent Ziphæi, & dixiſſent ad Saul: Nonne David abſconditus eſt apud nos?
3 DEus in nomine tuo ſalvum me fac: & in virtute tua judica me.
4 Deus exaudi orationem meam: auribus percipe verba oris mei:
5 Quoniam alieni inſurrexerunt adverſum me, & fortes quæſierunt animam meam: & non propoſuerunt Deum ante conſpectum ſuum.
6 Ecce enim Deus adjuvat me: & Dominus ſuſceptor eſt animæ meæ.
7 Averte mala inimicis meis: & in veritate tua diſperde illos.
8 Voluntariè ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum eſt:
9 Quoniam ex omni tribulatione eripuiſti me: & ſuper inimicos meos diſpexit oculus meus.

Verſ. 1.) In finem. In carminibus intellectus David.

Verſ. 2.) Quum veniſſent Ziphæi, & dixiſſent ad Saul: Nonne David abſconditus eſt apud nos?

Titulus & Argumentum.

IMplicatur argumentum cum titulo, vixque indiget vel hic, vel illud, explanatione, quum partim aliis jam in pſalmis declaratæ ſunt primæ ſex dictiones, partim quæ ſequuntur, contineantur in libris Regum *m*.

Argumentum. Cum titulo implicatio, explanatio.

Dum veniſſent Ziphæi.) Eſt *Ziph* duarum nomen urbium in poſſeſſionibus Judæ *n*, ſimulque mons ex altera ſic denominabatur, ſive etiam deſertum. Habet picis, aut bituminis etymologiam quaſi dicas *Picariam*. Auguſtinus prolixe hiſtoriam iſtam juxtà myſticum ſenſum tractat, docens, per *Ziphæos*, quos *florentes* interpretantur, peccatores denotari, proſperè agentes, ac ſuperbientes in hoc mundo, taleſque Judæos, qui perſequebantur Chriſtum, ſicut Davidem perſecutus erat Saul, fuiſſe; ac Pilato, mortique illum, ſicut Sauli, qui ſignificat *mortem*, Davidem Ziphæi, prodiderunt, tales præterea eſſe illos, qui myſticum Chriſti corpus. hoc eſt Eccleſiam, perſequuntur. Tranſcripſerunt iſta ex Auguſtino is qui dicitur Ruffinus, & alius qui nomen gerit Hieronymi præterea Remigius, Caſſiodorus, & Beda, alii, & in libros Regum Angelomus; ſed ante Auguſtinum idem jam fere tradiderat Hilarius. Sed aliam notationem aſſignavit Hebræi vocabuli, ut ſignificet *oris aſperſiones*, & innuat Judæos ore potius quam fide aſperſos, mundatoſque, & *labiis honorantes Deum non corde o*, & refutantes aſperſionem ſanguinis Chriſti, cujus fundendi auctores fuerunt.

m l. 1. 23. 19. 26. 1. Ziph duarũ urbium nomẽ & montis ſive deſerti. Ejus etymon. n Ioſ. 15. 24. 55. Hiſtoria hujus loci myſticè tractata. Ex Auguſtino ab aliis tranſcripta. o Eſ. 29. 13.

Apud Hebræos reperio ſolam vocem זפת *zepheth* pro *pice*, ac bitumine, indeq; loco nomen inditum putat Arias *p*; quam opinionem jam tanto ante retulit Abulenſis *q*; ut nempe vocarentur *Ziphæi*, qui faciebant picem: & Felix, Hebræorum eſſe ſcribit, nec improbat. Meritò proditores *piceos* cognominaveris, & bituminoſos: quadrat enim belliſſimè in eos parœmia; *mus picem guſtans*, quia male ipſis cedit proditio. Impii eo magis Ziphæi, quod contribulem & propinquum Davidem, (de eadem tribu Juda proprium viri nomen *Ziph*, *r*, extat, apud ſe tuto verſari paſſi non ſunt, & per ſimulationem quoque neceſſitudinis prodiderunt hoſti ad mortem.

p in Ioſue. q in 1. Reg. 23. poſt. 9. 14. & 25. Proditores pici rectè dicti. Parœmia in proditores. r 1. Paral. 4. 16.

Neſcio

Neſcio an qui notionem ſecundam ſectati ſunt, alluſerint ad זיו *Ziu*, quod eſt nomen Aprilis, ab arborum quodam ſplendore, qui dicitur item זיו *Ziu*, vel, ab זיז *Ziz* quod ſignificat etiam *ſplendorem*, *gloriam*, &c. Pro tertio etymo nihil occurrit.

Pſalmi argumentum.

Porro hinc percipitur argumentum, à quo nec diſſident Hebræi Thalmudiſtæ, volentes, Davidem ſub ſuorum commemoratione periculorum, & liberationis ab iiſdem, afflatum divino Spiritu intellexiſſe, intelligique voluiſſe futuras perſecutiones, & proſperitates Meſſiæ. Sed ridiculi ſunt, quum, ut etiam refert Valentia, citans præterea Camhi, jam potitum pace Davidem, dantemque operam divino cultui, ajunt, in periculorum, & liberationis ſuæ meditatione quot noctibus indormire ſolitum; ante diluculum vero ex parte aquilonari ventum per feneſtram penetraviſſe, qui ſuſpenſæ chordas citharæ, vel pſalterii, pulſans, Davidem excitaret, ſimulque eum ſanctus Spiritus afflaret, & ad ſcribendum impelleret. Perſtringit itaque David beneficium liberationis ſub formula precandi, & per ſpeciem voti gratias agit pro eadem: Quod Chriſto in primis myſticè congruit, deinde toti Eccleſiæ, & cuivis juſto. Non convenit propoſito quod Ayguanus ait, factum à Davide pſalmum, quando licebat ei Saulem occidere, latentem in ſpelunca: & in iſto precari, ut Deus ſalvaret præſervando ab homicidio. In ſynodo Saleguoſtadienſi præſcribitur pſalmus iſte cum L. LVI. & LXVI. recitandus pro univerſis ordinibus, nec non pro ſtatu Papæ, & Antiſtitis ejuſdem ſedis.

Ridicula Thalmudiſtarum & Camhi fabula. Chriſto myſtica loci convenientia, & alias. Ayguani improbata ſententia.

Nonne David abſconditus eſt apud nos?) In hiſtoria *a* Regum ſic eſt; *Nonne ecce David latitat apud nos in locis tutiſſimis ſylvæ, in colle Hachila, quæ eſt ad dexteram deſerti? Nunc ergo, ſicut deſideravit anima tua, ut deſcenderes, deſcende: noſtrum autem erit, ut tradamus eum in manus Regis*. Notat Abulenſis *b*, Latinè interrogandi formulam expreſſam ad retinendum idiotiſmum Hebræum; quia non erat, inquit, conveniens hìc poni aliquid per modum quæſtionis, quum fuerit ſimplex denuntiatio. Aſſerit tamen etiam interrogationis vim eſſe poſſe; quid hìc agis Saul? David cur non perſequeris? ignoras fortaſſis latitare apud nos? Porro in eadem hiſtoria *c*, quum evaſiſſet David, ac denuò revertiſſet in priorem locum Ziph, Ziphæi accurrerunt iterum ad Saulem, ut ei proderent illum; dixeruntque, ſine interrogatione; *Ecce David abſconditus eſt in colle Hachila*. Quamvis adhuc Hebraicè ſit interrogandi nota הלוא *halo*. Idcircò autem Ziphæi denuntiationem repetiverunt, tùm quia pergratum id ſciebant Sauli; tùm quia quum jam ſemel denuntiaviſſent, ſibi magnopere timebant à David, ſi quando ſuperior evaderet, quem prodiderant, fortaſſis etiam iidem Ziphæi detulerant tertio Davidem ad Saulem quum *in locis tutiſſimis Engaddi habitaret* d. Suſpicatur id quidem Abulenſis *e*, quia David erat, inquit, in terra eorum, quando prima vice receſſit Saul à perſequendo eum propter Philiſtæos *f*, credique poteſt, aliquibus de Ziphæis præcepiſſe, obſervareque iret David, ut quum rediret de perſecutione Philiſtæorum, denuò ipſum inquireret: illi verò viderant David fugientem in deſertum Engaddi, & nuntiaverunt poſtea Sauli.

a l. 1. 23. 19. 20. Abulenſis obſervatio. b ibid. poſt. 9. c c. 26. 1. Qui velint tertio delatum à Ziphæis Davidem. d 1. Reg. 24. 1. e ibidem. f c. 23. 27. 28.

Nyſſenus *g*, per *Ziphæos*, in arenti deſertoque loco, dæmonas intelligit, qui quominus per anguſtam arctamque viam ſalutis ingrediamur, impediunt, ac veluti Principi ſuo produnt, ac deferunt. Athanaſius hortatur Marcellinum, ſi eum aliqui perſequantur, & calumnientur, ipſius perdendi cupidi, quemadmodum Phariſæi & alienigenæ Davidem, ne tædio marceſcat, ſed Domino fretus, illumque hymnis celebrans, recitet quæ habentur in hoc pſalmo, & in LV. ſed quum *Phariſæos* nominat ſicut legi in variis editionibus, lapſus eſt, voluit, debuitve dicere *Ziphæos*, quia Phariſæi orti ſunt multo poſt Davidem, & per omnes Tribus erant diſperſi.

Per Ziphæos qui dæmonas intelligant. g tract. 2. de Pſal. c. 13. Athanaſius hunc Pſalmum cum LV. quando recitari voluit.

Verſ. 3.) Deus in nomine tuo ſalvum me fac, & in virtute tua judica me.

Senſus loci.

OBſecrat Deum David per *nomen* ipſius, hoc eſt, per omnia ipſius attributa, præſertim potentiæ, miſericordiæ, juſtitiæ, ſapientiæ, ſeu providentiæ, ut ſe tueri ac liberare ab inimicis velit, qui Saule Duce circumſidebant ipſum: utque humano deſtitutum omni præſidio, ac *deſperantem evadere poſſe à facie Saulis, qui cum ſuis jam in modum coronæ cinxerat illum, ſocioſque, ut caperent eos* h, dignetur fortitudine majeſtatis ſuæ opitulari, ac pro ſe judicium facere contra perſecutores.

h 1. Reg. 23. 26.

Hilarius exiſtimat orationem hanc eſſe Chriſti, ſenſu ſaltem allegorico, qui ut homo petat ſalvificari in nomine Dei *i*, repoſcendo gloriam, quam ante ſecula habuerat, ut nomini divino cum gloria reſpondentem virtutem: id autem à Paulo *k*, innui cum exinanito, & humiliato ſcribit nomen datum, *quod eſt ſuper omne nomen*. Ruffinus quoque vocem ait eſſe Chriſti ad patrem, poſtulantis reſurrectionem. Simile quid affert creditus Hieronymus. Auguſtinus cum ceteris ferè Latinis vult orari ſalutem in Chriſti nomine ſalutifero per humilitatem ſuam, & paſſionem, ut in judicio per virtutem ex qua nunc vivit *l*, illam conferat, hoc eſt, per potentiam, & auctoritatem. Reprehendit Caſſiodorus illos, qui morbis remedium quærant à phylacteriis, & in cantationibus, non autem ab invocatione Domini Jeſu, cujus nomine ſalutis continetur ſignificatio.

Senſus allegoricus ex Hilario, & aliis. i Joa. 12. 27. k Phil. 2. 9. l 1. Cor. 13. 4. Reprehenſio eorum qui à phylacteriis & incantationibus in morbis remediũ quærunt.

Deus in nomine tuo ſalvum me fac.) *De nomine Dei*, deque phraſi ipſa dictum aliquoties. Verbum cum affixo תושיעני *hoſcihheni* bene congruit nomini Jeſu, & à σῶσον, σωτὴρ dicitur, Paraphraſtes uſus eſt verbo *redimendi* פרוק *perok*. Athanaſius *m* celebritatem nominis intellexit convenientem Dei filio ante ſæcula. Sæpe pro eſſentia Dei *nomen* ponitur, proque attributis illius, iis maxime, per quæ magis cognoſcitur, & nominatur. Alioqui nullum nomen tam idoneum majeſtati poteſt eſſe: nec eget nomine, qui unus, ac per ſe plane diſtinctus, longiſſimèque à creaturis diſtans eſt. Qua de cauſſa in tormentis interrogatus Attalus nomen Dei, reſpondit: *Qui plures ſunt, nominibus diſcerni: qui unus eſt, nomine non egere* n. Hugo varias affert rationes, ex quibus Deus nomen ſumit, vel ei imponitur, ab unitate, eſſentia, perſonis, potentia, immenſitate, æternitate, ſapientia, bonitate, comparatione ad nos, cultu ſpeciali, gloria prædicationis, actu juſtitiæ, actu miſericordiæ, actu diſpenſationis, à nativitate, à paſſione, à deſcenſu ad inferos, à ſalvatione humani generis. Videtur hoc loco ratio haberi peculiariter nominis, quod ſalutem involvit.

De vocibus nomini Dei. m Oratione 2. contra Arrianos. Egregia Attali in tormentis de nomine Dei reſponſio. n Euſeb. 5. hiſt. c. 5. Rationes variæ ex quibus Deus nomen ſumit.

Cyrillus Alexandrinus in glaphyris in Geneſ. agens de Jacob interrogante nomen ab eo, quod quum luctabantur *o*, docet, id Deum non enuntiaſſe ſed ſic declaraſſe ſe naturaliter eſſe, nomen autem peculiare non habere. Iſidorus Peluſiota *p* ſcribit, Dei nomen ante incarnationem fuiſſe ἀκατονόμαστον, inducitque Deum colluctantem, reſpondentem non eſſe legis, neque eorum, qui ante legem fuerunt, hoc noſſe; noviſſimo autem tempore quando venerit plenitudo temporum, & multiplicata fuerint peccata, nominandum Ἰησοῦν ἐνανθρωπήσαντα, *Jeſum Incarnatum*.

De interrogatione Jacob, cum Deo luctantis. o Gen. 32. 24. p l. 1. epiſt. in 453. Dei nomen ἀνώνυμον ante incarnationem.

Et in virtute tua judica me.) Hieronymus, *& in fortitudine tua ulciſcere me*. Chaldaicè, *in ſpiritu fortitudinis judica me*. *Judica me* propriè ſonat תדינני *thedineni*, & quo Theodotio utitur, κρῖνόν με, cujus loco alii in futuro κρινεῖς με, vel μοι. Dixit δικάσει Symmachus, *judicabis*, *judicio perſequeris*; ut ſcilicet pro me ſententiam feras, & innocentem liberes: ſed parum refert an (μοι) dicatur aut (με) etiamſi Euthymius diſcrimen ſtatuat, de quo aliàs egimus. Non valde etiam differt verſio, quæ extat in pſalterio Romano, & Ambroſiano, & apud Caſſiodorum, *libera me*, quamvis noſtra melior ſit, & cum Hebræo & Græco melius concordans.

Altera cauſſa cur impetrare velit, eſt, ut Nicephorus annotat, quia Deus potens eſt. Hilarius docet, quod ſi ex conſuetudine humana ſermo iſte cœpiſſet, in miſericordia potius, vel æquitate, quàm in virtute ſe judicari Propheta popoſciſſet: ſed *virtutis* illis opus fuiſſe judicio, ubi Dei Filio in filium hominis ex partu virginis natus rurſum ipſi hominis filio per judicii virtutem Dei filii & nomen redhibendum erat, & virtus.) Veniet videlicet filius hominis in nubibus cœli cum virtute magna *q*. Obſervat Auguſtinus non temere orari Deum, ut *in virtute* judicet, poſtquam oratum eſt, ut in nomine ſuo ſalvet: pro maledicto ſolere hominem homini

In virtute Domini judicari. q Mat. 24. 30. Auguſtini obſervatio, De formula loquendi, judicet te Deus.

dicere;

dicere; *judicet te Deus*: atque ita plane maledictum A cenſetur, ſi judicet Deus in virtute ſua, non prius ſalvando in nomine ſuo. Atqui de hac item formula dictum alibi non ſemel; nec non *virtutis* nomen pro potentia ſumi: quod Hebraicè eſt גבורה *ghevurah* aliis in locis כח *choach*, Græcè δύναμις. Fratus bonitate conſcientiæ David, quod Saulem non læſiſſet, ita fidenter loquitur, qui ſi de omni vita, deque judicio, in quo propriè tractetur cauſa inter illum & Deum, agatur, flagitet *ne intret Deus ſecum in judicium* a.

Virtutis nomen pro potentia. David diverſis cauſis diverſe orans. a Pſ. 142. 2.

Non aptè hoc loco *virtutem* pro miſericordia ſumit Hugo & Ayguanus: nec memini in hac ſignificatione uſpiam reperiri, quamvis fatendum ſit, parcendo, & miſerendo, Deum omnipotentiam ſuam maximè manifeſtare.

Hugonis & Ayguani minus apta explicatio. Virtus pro miſericordia.

Verſ. 4.) Deus exaudi orationem meam, auribus percipe verba oris mei.

PErſpicua ſententia, quam Auguſtinus ethico illuſtrat documento, ut excuſſa oratio & jaculata ſit ex deſiderio æternorum beneficiorum, & eam adjuvet Deus, ut perveniat, ne deficiat in itinere medio, & quaſi collapſa corruat: & ut ſi non nobis eveniant modo bona quæ poſtulamus, ſecuri ſimus tamen quia poſtea venient, quodque *non ad* b *inſipientiam* erit, ſed potius ad ſapientiam, ſi non acceperimus quod petimus. Monet etiam, & hortatur ut non petamus aliquid quaſi fixum, ſed quod nobis Deus expedire ſcit, & tamquam medico non dictemus quæ nobis medicamenta velit apponere: &, ſi Doctor gentium dixit ſe *quid oraret, ſicut oportet, neſcire* c, multo magis nos.

b Pſ. 21. 3. Petitiones noſtræ à Deo quales eſſe debeãt.

De Chriſto qui orabat ut homo, & quid oraret ſolus ſimpliciter ſciebat, explanant Hilarius & Hieronymus.

c Rom. 8. 26. De Chriſto loci expoſitio.

Exaudi orationem meam.) Non magis hæc quam ſequentia verba innuunt orationem mentalem, aut vocalem, ſed ſynonyma ſunt, & repetitur idem ad expreſſionem affectus illius, qui orat ſive ore, ſive mente. Impediunt exauditionem impetrationemve multa, maximè ſi non ſecundum rectam & ſuperiorem rationem quid petas; d ſi non ſatis intelligas quid illud ipſum ſit quod petis e: ſi ſis indignus f: ſi ille, pro quo poſtulas g: ſi utilius ſit non exaudiri h. Ineptum eſt in Latina compoſitione verbi *exaudio* vim collocare cum Hugone, quaſi ſit ad exitum audire.

Exauditionem impetrationemque à Deo multa impedientia. d Mat. 26. 39 e Mat. 20. 22 Rom. 8. 26. f Mat. 25. 12 g 1. Reg. 16. 1 Jer. 7. 16.

Auribus percipe verba oris mei.) Hilarius, *inauri*, quo confictο verbo exprimitur Græcum ἐνώτισαι, ab οὖς *auri*, & Hebræum האזינה *haazineh*, ab אזן *ozen*, ejuſdem notionis. Docui pſal. 5. i, intereſſe aliquid inter *audire*, vel *exaudire*, & *auribus percipere*. Inſigniter poni verbum hoc *percipiendi* Caſſiodorus vult, veluti cordis arcanum reconditum ſignificet: Ayguanus, quod perfectam compoſitio innuat intelligentiam: Hugo etiam in pluribus auribus neſcio quid ſpectat. Fruſtra ſæpenumero reſecantur adeo ad vivum ſingula. Id nunc facere quum videor, facio ut caveas.

Hugonis ineptia in voce exaudio. h 2. Cor. 8. 9. i verſ. 2. Inaurire. Audire. Exaudire. Percipere.

D

Verſ. 5.) Quoniam alieni inſurrexerunt adverſum me, & fortes quæſierunt animam meam, & non propoſuerunt Deum ante conſpectum ſuum.

GRavis, vehemens, urgenſque ad enixè orandum cauſſa. Nam hoſtes ac perſecutores pariter alienos ab omni humanitate, ſed & à divino numine: quod vel non credunt, vel non curant; & præpollentes viribus, ipſoque potentia ſuperiores, qui inſidiantur vitæ, nullo præ oculis habito timore Dei, ſed ſumma furentes ac effrænatiſſima licentia. Chriſto & Chriſti membris myſticis facilis adaptatio hujus ſententiæ. *Alieni* Chriſtum Judæi ſunt perſecuti, ut Hilarius explanat, non jam *fili Abrahæ* k, non filii Dei, ſed *ex parte diaboli* l, *genimina viperarum* m, *ſervi peccati* n; *patre* etiam *Amorrhæo, matreque Cethæa* o; *fortes*, Herodes, Pilatus, Principes ſacerdotum, qui non propoſuerunt animo ſuo Chriſtum Deum eſſe.

Senſus loci. Myſticus adaptatio. K Joan. 8. 39 l Idem 8. 42. m Luc 3. 7. n Rom. 6. 17. o Ezec. 16. 3.

A *Alieni.*) Vel Ziphæi, vel Saul cum ſuis; utrique animo infenſo erant, & infeſto, quamvis ex eadem tribu primi; Saul etiam affinis, etiam ſi alterius tribus. Fieri poteſt etiam ut in exercitu Saul eſſent non pauci revera externi. Sed ſimplicior & melior ſenſus, ut per *alienos* abalienatos intelligamus & inimicos. Vel præterea dicuntur *alieni*, quos vulgo etiam *extraneos* vocamus, ideſt, barbaros, feros, immanes, nihil humanitatis, aut communis vivendi hominibus rationis habentes. Paraphraſtes interpretatur זדנין *zedanin*, *ſuperbos*. Hebraicè quoque legit Nebienſis זדים *zedim*, vertitque *impios*. Sic in Pſalmo 18. p vidimus, quod aliis linguis eſt, ἀπὸ ἀλλοτρίων, *ab alienis*, in Hebræo textu haberi מזדים *mizzedim*, & Chaldaicè מזדניא *mizzedannaija*, *à ſuperbis, temerariis, impiis*, &c. ubi lexicon Bibliis Regiis inſertum ſuſpicatur LXX. legiſſe per (ר) *res*, nec non Janſenius. Videtur hoc loco magis ad rem lectio noſtra זרים *zarim*, ἀλλοτρίων *alienorum*, tùm ad comprehendendos alienæ gentis homines, barbaroſque quos in ſuo Saulem exercitu habuiſſe dixi B eſſe credibile; tùm quia eſſe alienum à Deo & ab homine juſto commune eſt omni peccatori: non omnis autem peccator, exactè loquendo, ſuperbus eſt, etiamſi *omnis peccati initium* dicatur *ſuperbia* q: tum quia pejus quid, ac majus cenſetur, ac majus præ ſe fert odium, quod quis alieno ab alio ſit animo, quàm quod ſuperbus, eoque gravior & moleſtior malevolentia, ſi non ſolum gente populoque alieni, ſed contribules abalienent ſe ipſos, quales Ziphæi.

Simplicior & melior ſenſus. p verſ. 14. Lectio probabilior. q Eccl. 10. 1. Peccatori alienum eſſe à Deo & juſto, commune eſt. Non omnis peccator, ſuperbus eſt. Alieno ab alio eſſe animo, pejus quam ſuperbum eſſe. Quæ gravior malevolentia.

Conjungit Salomon *alienos*, ἄλλως etſi aliter vocat אחרים *acherim* cum *crudeli*, אכזרי *achzir*: Græcè pluraliter ἀνηλεήμονας. Heberi poſſunt iidem ἀλλότριοι & ἀλλόφυλοι, de quo ſecundo vocabulo, quod poni ſolet pro *Philiſtiim*, dicetur in titulo pſalmi 55. ac propriè ſignificat *alienæ tribus homines*.

Gregorius r, hocque loco Hugo, & Ayguanus malignos ſpiritus myſtice interpretatur, quos, ait, Sapiens cavet ne participes aquarum noſtrarum faciamus ſ, hoc eſt, ne per vanam gloriam doceamus, adde, nec aliud quid boni operemur. *Alienos* præterea licet ſenſu quoC que myſtico appellare falſos fratres, hæreticos, ſchiſmaticos, alienorum appetitores, abhorentes à vero & bono, fallentes datam in baptiſmo fidem abrenuntiandi ſatanæ, ac pompis ejus, fornicantes à Deo, & adulterantes. De primis tribus generibus Joannes t prodit quod *prodierunt ex nobis, ſed non erant ex nobis*. De Judæis autem abalienatis à Chriſto, idem Gregorius u declarat x Job verba: *fratres meos longè fecit à me, & noti mei quaſi alieni receſſerunt à me, dereliquerunt me propinqui mei: & qui me noverant, obliti ſunt mei: inquilini domus mea, & ancillæ meæ ſicut alienum habuerunt me, & quaſi peregrinus fui in oculis eorum.* Item affert pſalmi 17. y locum, de quo ibidem egimus, juxta eumdem ſenſum myſticum: *filii alieni mentiti ſunt mihi*, &c. Adde ex pſalmo 143. z. *Libera me de aquis multis, de manu filiorum alienorum.* Adulteri, atque adulterini filii ſunt, qui filiorum non ſunt legitimorum capaces diſciplinæ, ſed *extra illam* a: Acie palpitans pullus radiis oppoſitus Solis tamquam adulterinus ab aquilæ ungue dimittitur b. Nam:

Myſtice Interpretationes. r 3. p. paſt. c. 25. 12. Mor. c. 18. ſ Prov. 5. 15. Alieni. t 1. Epiſt. 2. 19 u 14. Moral. c. 21. x c. 19. 15. 14 y verſ. 4. 6. z verſ. 7. Adulteri, adulterini filii in S. S. a Hebr. 12. 8 b Aug. tract. 36. in Joan. Ariſt. hiſt. anim. c. 34. Aquila pullos probans ad Solis radios.

Parvos c *non aquilis fas eſt educere fetus*
Ante fidem Solis,

Apud Afros & Syros liberi cenſentur adulterini, qui aſpidibus expoſiti non læduntur ab illis d. Ad eumdem modum qui nec proſpectat cœleſtia, nec per aſpidem & baſiliſcum ambulare poteſt, inter genuinos computari quaſi Dei filios nequit. Carnem Philippus Grevæus e; alienam docet eſſe à ſpiritu, origine, conditione, affectione, quia illa de terra, hic de cœlo f: quia mortalis illa, hic immortalis: quia *concupiſcit illa contra iſtum, & viciſſim contra illam iſte* g: convenire ut caro ſe in ſpiritus intimè amicitiam inſinuet, ſicuti mos eſt unicuique hoſpites ſuos honorare, maximè ſi noverit eos aliqua nobilitate conſpicuos: ſpiritum autem Deo ſimilem eſſe, carni ut regem præeſſe, honorem, ac beneficium quod illa fecerit, poſſe compenſare: multas nunc ab ea illi provenire commoditates: eamdem niſi coerceatur, cohabitatione domeſtica ſpiritui nocere tamquam

c Claud. l. 3 conſul Honorii. Ælian. 3. de anim. c. 26. Plin l. 10 c. 3. Ambr. 5 ex am. c. 18 Baſil. hom. 8 exam. Hier. in Eſ. c. 40 Caro quomodo aliena à Spiritu. Spiritus & carnis comparatio. d Ayguanus hoc loco. e Serm. 107 f Eccl 12. 7 g Gal. 5. 17.

quam domeſticum & inteſtinum inimicum a, & Dalilam alteram b, in cujus ſinu foveatur c. Tandem Dæmones ait ab anima noſtra non origine ſed affectione differre, quia communis eſt immortalitatis, rationis facultas, Dei imago, ſed odio proſequuntur nos, nec quæ latent in animo notiones, & in voluntate affectiones, per ſe diſpicere valent.

a Mich. 7. 6 b Judic. 16. 6 & ſeq. c Pr. 5. 20 Dæmones ab anima noſtra non origine ſed affectione differunt.

Inſurrexerunt adverſum me.) Pſalt. Ambroſianum, *ſuper me.* Hilarius, *in me*, ἐμὲ, עלי *hhalai*.

Fortes.) Alii, *formidabiles, violenti, ſævi*, עריצים *hharitſim*, *à quibus alii timent.* Pſal. 36. d vertitur ſingulare per *ſuperexaltatum*. In Job e, plurale per *violentos*. Auguſt. legit *potentes*, & in commentario Hilarius. Dixi qui ſint hi *potentes, fortes, formidabiles, violenti, ſævi*, nempe Ziphæi, vel Saul cum ſatellitibus: Reges quoq; ac Principes convenientes contra Dominum, & Chriſtum ejus f, poſtremo Dæmones, quorum dux vocatur *fortis armatus* g.

d v. 35 e c. 27. 13 f Pſ. 2. 2 g Luc. 11. 21

Quæſierunt animam meam. Ut ſcilicet *auferent eam* h, de qua phraſi dictum aliàs i, quæ poſtea k, etiam occurret.

h Pſ. 39. 15 i Pſ. 29. 15 Pſ. 34. 4. Pſ. 37. 13 k Pſ. 62. 10 Pſ. 68. 7. Pſ. 69. 3. Pſ. 83 14.

Et non propoſuerunt Deum ante conſpectum ſuum.) Hier. *in conſpectu ſuo*:) Arnobius, *ante oculos ſuos*: In Ambroſiano pſalterio particula *&*, omiſſa, novi verſus principium hinc ducitur. Uſum habet conjunctio non tam ſuum, quàm quod aliàs contingit, ut ſignificet, quia adeo *alieni inſurrexerunt*, &c. quia *non propoſuerunt Deum ante conſpectum ſuum*. De re dictum pſal. 15. l. *Providebam Dominum in conſpectu meo ſemper*. Sic adhuc in 85. m legitur, *Deus iniqui inſurrexerunt ſuper me*: ἐπανέστησαν ἐπ' ἐμέ, קמו עלי *kamuhhalai*, ſicut hoc verſu ſupra, & *ſynagoga potentium* ועדת עריצים *vahhdath hharitſim*, συναγωγὴ κραταιῶν, *quæſierunt animam meam & non propoſuerunt te in conſpectu ſuo. Non præſtiterunt*, ait Nicephorus, *præ oculis animæ ſuæ*, vel, non meminerunt, *quod Deus videt cuncta, juſtèq; judicat*. Ejuſmodi fuerunt impuri ſenes, qui *averterunt ſenſum ſuum & declinaverunt oculos ſuos, ut non viderent cœlum; neq; recordarentur judiciorum juſtorum*, n: Verùm de Deo habendo præ oculis mentis, egi, ut modo dicebam, alibi. Monui quoq; prius Hilarium interpretari non attendiſſe perſecutores Chriſti quod ſimul eſſet Deus, non purus tantùm homo. Viderunt Judæi, ſed quaſi leproſum, *unde nec reputaverunt eum* o, dicentq; Pilato, *ecce homo, exclamaverunt, tolle, tolle* p. Verbum Græcum προέθεντο non ſolum ſignificat *propoſuerunt*, ſed etiam *prepoſuerunt*; quo ſecundo modo indicaretur, quod non pluris fecerint Deum, quam ſeipſos, ſed ſpreverint, ac nihil duxerint.

l v. 8 m v. 14 n Dan. 13. 9 Hilarii interpretatio. o Eſ. 53. 3 p Jo. 19. 15 Προέθεντο.

In fine verſus exiſtit סלה *ſelah* διάψαλμα, quod ut Hilario placet, denotat mutationem perſonæ; ut Propheta deinceps ſecum loquens impetraſſe ſeſe affirmet quod oraverat.

Verſ. 6.) Ecce enim Deus adjuvat me, & Dominus ſuſceptor eſt animæ meæ.

EXauditum ſe geſtiendo dicit, ut modo ex Hilario D notabam, &, ut Euthymius docet, accepta certitudine de ſuperno auxilio præ lætitia illud omnibus palam annuntiat. Vel, quod jamjam certus eſt accepturum ſe auxilium, tamquam accepiſſet, gratulatur. Non eſt, inquit, quod anxius timeam terribiles illos, ac feroces validioſq; inimicos meos, quod animæ, ac vitæ metuam; ille enim ipſe quem deſpiciunt Deus, me ipſum curat, *quem providi ſemper in conſpectu meo, & à dextris eſt mihi ne commovear* q. Juvat me, animamque, ac vitam ſervat, tueturq; quam ſtudioſè illi eripere conantur. Hilarius, præcedentis orationis partibus aptat proprias ejus exauditæ partes. Effectus proprios, ait ipſe, propriis reddidit poſtulatis; docens non negligentem orationis noſtræ Deum eſſe, neq; irrationabilem præſtationem miſericordiæ ſuæ exiſtimandam, quum nos ſecundùm quod precaremur, audiret. Namq; ad id quod ait, *quoniam alieni inſurrexerunt adverſum me*, proprium illud eſt, *Deus adjuvat me*: ad id autem, *& fures quæſierunt animam meam*, in eo exauditæ orationis peculiaris effectus eſt, quod ait, *& Dominus* A *ſuſceptor eſt animæ meæ*: ad id verò quod ait, & *& non propoſuerunt Deum ante conſpectum ſuum*, hoc competenter adjecit, quod nempe verſu ſequenti continetur. Gignit profectò impetrandi fiduciam tolerantia perſecutionum &, ut ſcripſit Confeſſoribus Cyprianus r, *talibus plane in precibus efficacior ſermo eſt, & ad impetrandum quod in preſſuris petitur, facilior oratio eſt.* Hortatur præterea ſ, ut in perſecutionibus non labefactet mentem humana infeſtatio, ſed corroboret mentem divina protectio, quando unuſquiſq; ſecundùm dominica promiſſa, & fidei ſuæ merita tantùm accipiat de Dei, ope, quantum ſe credat accipere, nec ſit quod omnipotens præſtare non poſſit, niſi ſi accipientis fides caduca defecerit. Præclarè, & verè.

Senſus loci. q Pſ. 15. 8 Hilarii expoſitio. Impetrandi à Deo fiduciam quid gignit. Cypriani ſancta exhortatio. r epiſt. 77 ſ ep. 9. & de exhort. ad martyr. c. 10

Ecce enim.) Particula cauſſalis non extat Hebr. & Euthymius ait redundare. Videtur prior eſſe pro, *ſed*, vel, *ſanè*, altera, pro, *quidem*, vel, *tamen, autem*, &c. Denotat etiam cum admiratione repentinum quid, & improviſum, quaſi de improviſo adfuiſſe aſſerit lætus, admirans, gratulans, & gratias agens, hoſtibuſq; B inſultans auxilium novum, quodq; vix crederent adverſarii. Conſtat, quum David undiq; cinctus evadere nequiret, revocatum Saulem nuntio de adventantibus, & irruentibus Philiſthæis t. Atqui *ſpecioſa* eſt *miſericordia Dei in tempore tribulationis* u: adjutor eſt *in opportunitatibus, in tribulatione* x: *aſcenſor cœli auxiliator tuus* z: *ſi Deus pro nobis, quis contra nos* y?

t 1. Reg. 23 27. u Ecc. 35. 29 x Pſ. 9. 10 y Lev. 23. 26 z Rom. 8. 31

Deus adjuvat me.) Valentia Chriſtum intelligit, dicentem ſe à Patre exauditum. Ayguanus, Davidem prædicentem adventum Chriſti, quem optarit Job a, ac prævideriт, quum diceret, ut exponit Gregorius b; *Quis tribuat mihi adjutorem, ut deſiderium meum omnipotens audiat?*

Valentia & Ayguani interpoſitio. a c. 31. 5 a 22. Mor. c. 18.

Et Dominus ſuſceptor eſt animæ meæ.) Hieron. *ſuſtentans animam meam* alii, *eſt inter ſuſtentatores animæ meæ* vel, *cum ſuſtinentibus animam meam*; vel, *è numero eorum, qui tutantur animam meam*, hoc valet בסמכי נפשי *beſomeche naphſci*, h.e. aderit Deus iis qui ferent mihi auxilium, meaſq; partes tuebuntur. Vel, quod ſcite Genebrardus advertit, *eſſe in ſuſtentantibus*, aut C *ſuſtentatoribus*, idem eſt ac eſſe ſimpliciter ſuſtentantem & ſuſtentatorem, ſicut *in ſacerdotibus Dei, & inter eos, qui invocant* c; *in fide juſſoribus* d, ut Hebr. habetur, *in potoribus vini* e, & ut apud Plautum, *in ſenioribus*, hoc eſt, ſacerdotes, invocatorem, fide juſſorem, potorem, ſeniores. Et hoc myſticè declarat idem Ayguanus de ſuſcepta natura hominis à Dei filio, ut eum adjuvaret: in iſtoq; adjutorio confidere quemlibet juſtum ac dicere, *adjutor, & ſuſceptor meus es tu, & in verbum tuum*, (ſcilicet incarnatum) *ſuperſperavi* f. Hieron. declarat, ſuſceptam animam Chriſti à Patre, quam cito eſſet ei redditurus poſt mortem: vel Chriſtum à Patre ſuſceptum adjutumq; vel à Chriſto Eccleſiam. Ruffinus etiam explicat adjutum Chriſtum ne deficeret in paſſione. Hinc verò vult patientiæ Chriſti diſci exemplum, ne iraſcamur inimicis, maledicamus, vindictam exquiramus, ſed oremus, & Dei adjutorium expectemus à quo eſt vindicta g.

Genebrardi obſervatio. Phraſis Hebraica. c Pſ. 98. 6 d Pr. 22. 26 e c. 23. 20 Myſtica expoſitio. f Pſ. 118. 14 A Chriſto patientiæ exemplum. g Deut. 32 43. Rom. 12 16. Heb. 10. 30

Litteraliter ſignificat *ſuſceptor animæ* defenſorem vitæ ut aliis in locis non ſemel, nec in *animæ* voce momentum eſt, quaſi illam ſuſcipiat Deus, quum, quod ait Caſſiodorus, à peccatis abſolvit, & quamvis periculis exponat corpus, animæ conferat ſalutem. Potius ad litteræ pertinet ſenſum quod ait Hilarius, ſi quando injuſtè mortis vis affertur, excedentem habitaculo corporis animam in Dei ſuſceptione requieſcere. Sufficit juſto ſcire ſe curæ Deo eſſe, tametſi longe videantur eſſe quæ promittit. Hoc videl. dicit Auguſt. eſſe *ſignatum lumen vultus divini ſuper ipſum*, & *datam* jucunditatem, *lætitiamve in cor* h *ejus*, non in vineam, non in gregem, non in cuppam, non in menſam. Neq; vero robur habet argumentum Gulielmi Sceprei pro divinitate Chriſti, quoniam hic nomen Domini ſit אדני *Adonai* eidem proprium. Nec eſt adeo proprium, nec ex myſtico ſenſu licet abſolutè argumentari.

Suſceptor animæ quid ſignificet. Litteralis ſenſus. h Pſ. 4. 7 Improbatũ Gulielmi Sceprei argumentum.

Verſ.7.) Averte mala inimicis meis, & in veritate tua diſperde illos.

Senſus loci.

TUm vaticinando, tùm optando, & imprecando, ex maxima confidentia petit regeri parata contra ſe ab inimicis arma, mala retorqueri in illos, atq; ut Deus pro ſua in præſtandis promiſſis fidelitate, & ſicut recta exigit ratio, eoſdem diſperdat. Habeat, inquit Hilarius, hanc innocens religio ultionis certiſſimam ſecuritatem, quod quum mala omnia in eos qui inferant, revertantur, non poteſt iniquitatis argui Deus, nec perfectæ bonitati malignæ voluntatis inſtinctu ac motus admixtus eſt; quia mala Deus non malevolus excitat, ſed ultor retorquet; neq; ea ex malitia ſua effert, ſed in merita noſtra convertit.

Mala in inſerentes juſte revertentia.
Loci applicatio.
a Pſ. 5. 17
b Ibidem.

De Judæis, Hier. ubiq; nunc diſperſis, & Ruffinus, ac Valentia, Hilariuſq; exponunt, deq; cunctis malis perdendis in judicio. Iidem & alii de perſecutoribus, quæ non patientibus, ſed facientibus nocent, ita ut convertatur dolor quem irrogant, in capita auctorum ſuorum a: qua de re dictum ſatis aliàs b.

Averte mala inimicis meis.) Hieron. *redde malum inſidiatoribus meis*: ſed melius apud Trevetum, *reddet*: eſt enim ישוב *jaſciu*, futurum tertiæ perſonæ. Alii quoq; ex Hebræo per optativum, ut fit ſæpe, non ſolum per imperativum, interpretatio futuri *reddat*, *rependat*, *convertat*, vel, *reddet*, *retorquebit*, nim. Deus; vel *revertat*, aut, *convertatur*, aut, *convertetur*, ſeu *revertetur* iſtud malum, quod Hebr. numeri ſingularis eſt הרע *harahh*. In Bibliis Complutenſibus, & Regiis, ἀποςρέψη, *avertes*. Hilarius, *converte*, etiamſi in Commentario explicet *convertet*; ſicut Auguſt. *avertet* habeat. Emendata Græca Biblia, ἀποςρέψει, *avertet*. Apollinarius videtur legiſſe ἀποςρέψης, vel ἀποςρέψεις quod eſt futurum medium ſecundæ perſonæ,

κήδεα δυσμενέεσσιν ἀποςρέψειας ἐλάσαι.

Dolores inimicis avertas meis.

Ita ſe quoq; legiſſe indicant Baſilius, & Theodoretus: ſed Euthymius, in tertia perſona: quo item pacto legit Nebienſis. Quod tandem parum refert. Nec video tamen qua ratione Scepreus affirmet, anceps eſſe Hebr. ישיב ſine punctis: non enim poteſt aliam ſignificare, quàm tertiam perſonam. Melius cum ſequenti, *diſperde*, cohæret, *averte* quàm, *avertet*. Sed Janſenius aptius cohærere contendit cum præcedentibus, *adjuvat me ſuſceptor eſt animæ meæ*, & Hilarius agnoſcit mutationem perſonæ, quæ mutatio perſonæ in textu Hebr. innuit rapi vehementius ſcribentis affectum. Legi poſtea Brugenſem quædam ex his notantem. Ceterum, *averte mala inimicis meis*, facili veroq; ſenſu eſt verti ab eo, qui loquitur, & converti ad inimicos; non autem removeri ab ipſiſmet inimicis, ut Ayguanus minus rectè docuit, exponens non tam de malis pœnæ, quàm culpæ, & Humius prædicans falsò nobis objicit putare nos precari Davidem pro inimicis, ut Deus ab illis mala avertat: legendo etiam in tertia perſona, ἀποςρέψει τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου, commodè poſſet exponi in neutra ſignificatione, *abſcedant mala ad inimicos meos*; quemadmodum Latinè, *It clamor cœlo*, ſignificat, ad cœlum. Similis phraſis in pſal. 118. c. *Convertantur mihi timentes te*, ישובו לי *jaſciuvu li*: quod Hieron. reddit, *revertantur ad me*, & in Romano Pſalterio eſt, *convertantur ad me*: quam lectionem ſequitur Hilarius, Auguſt. Caſſiodorus, Ambr. Meminerunt autem Ambr. & Auguſt. lectionis noſtræ, quam Auguſt. is nonnullis codicibus inveniſſe ſe dicit, & Græcis & Latinis, Ambroſius maxime in Græcis; ſed tantumdem valere, quantum ſi dicatur, *ad me*. In libris Græcis lego, ἐπιςρεψάτωσάν με, quaſi dicas, ἐπ᾽ ἐμὲ ςρεψάτωσαν: (quod Symmachus reddidit ἀναςρεψάτωσαν με *revertantur ad me*. Quamquam non ignoro dictum locum aliter explicari, ſicut ſuo tempore dicetur.

Hebraiſmus.
Ayguani improbata expoſitio.
c v. 72

In imprecationibus prædictiones. Intentata ſibi mala, in alios avertere ac deprecari, ut non caret juſta ratione.
d 2. 2. q. 76. art. 1
e 22. Moral. c. 6 vel 1
Inimici ruinam non lætificare, & gloriam ſine invidiæ culpa contriſtari poſſe.

Porro præter prædictionis rationem, quæ in ſimilibus imprecationibus contineri dicitur, non abhorret à recta ratione intentata, à ſeſe mala & pericula avertere, ac deprecari, ut removeantur, immo & ut inimicis potiùs eveniant, ſi aliter evadi non poſſint, aut ut iis, ſi corrigi & deſiſtere nolint, perdantur. Legendus Thomas d. Gregorius e vero docet, non amiſſa charitate inimici nos ruinam lætificare, & rurſum ejus gloriam ſine invidiæ culpa contriſtare poſſe, quum & ruente eo, quoſdam bene erigi credimus, & proficiente illo, pleroſq; injuſtè opprimi formidamus. Delectatus eſt hoc tamquam ſymbolo Martinus Papa V. *Averte mala inimicis meis.* *

* Ciaconus in vita.
Symbolum Martini Papæ V.
Aug. malus codex.
f in c. 1. epiſt. ad Rom.
Explicatio Ruffini & aliorum.

Et in veritate tua diſperde illos.) Non dubito Auguſt. malo uſum codice, quum legit, *in virtute tua*, & de virtute expoſuit, nam ἐν ἀληθείᾳ & באמתך *baamitthecha*, hoc ſignificant ſolum, quod habetur in editione noſtra. Miror tamen etiam citare Origenem f eodem pacto locum iſtum, quamvis legere illum Græcè non licuerit. Conjunctio, *&*, nec Hebr. nec Græcè extat, & abeſt à Pſalterio Romano, ab Auguſt. Hilario, Caſſiodoro, non ſolùm ab Hieron. loco verbi *diſperdendi*, quod, ut prædixi, ad Hebræorum diſperſionem applicant: Ruffinus attendit in verbi compoſitione, quod Judæi in diverſis partibus perditi & diſperſi ſint per regiones, propter malum, quod fecerunt in Jeſum. Hugo pœnarum diverſitatem conſiderat. Alii uſurpant ſuccidere, facere, concidere, ad perniciem perducere, ſubvertere, diminuere. Nimis diminuta ultima expoſitio, quæ eſt Campenſis, quia plus importat ἐξολοθρεῦσαι, & הצמית *hatmith*, nempe interitum, conſumptionem, perditionem. Cajetanus hoc impletum docet, quando ab ipſa veritate manſuetudinis David convictus Saul concidit ab animo perſequendi eum g. *Veritatem* ſumit præterea pro juſtitia hoc afferit etiam Euthymius) in qua concidere fecerit Saulem Deus, & alios inimicos in bello Philiſtinorum. Quod ſi *veritatem* h, ut in præſtandis conſiſtit promiſſis, accipiamus, fortaſſis alluſit David ad promiſſum ſibi regnum, ac poſteris ſuis, ut Trevetus notat: vel magis generaliter ad alias ſcripturas, in quibus opem Deus pollicitus ſit juſtis, & protectionem innocentibus, ut Lyranus indicat; quodq; impius non proſperaretur. *Recordare*, dixit Eliphaz i, *obſecro te, quis umquam innocens periit? aut quando recti deleti ſunt?* &c. Poſteriora ut Davide teſtimonia, & Jeremiæ k, non aptè, quod Scepreus facit, citantur. Poſtremo Euthymius, & quem ſolet paucis verbis exſcribere Nicephorus, volunt innui Ziphæos ementitos amicitiam, & Saulem, qui ſæpenumero verbis confirmaverat ſe nullas de cetero adverſus eum inſidias moliturum eſſe, ut Deus verax iſtos mendaces perdat.

Cajetani.
Veritas pro juſtitia.
g 1. Reg. 26
h Pſ. 131. 11 2. Reg. 16. 13 l. 2. 7. 8 Pſ. 77. 75. Pſ. 88. 21. Act. 7. 46. c. 13. 16
i Job. 4. 7
Teſtimonia malè à Scepreo citata, Nicephorus Euthymii exſcriptor,
K c. 32

Myſtica interpretatio aliorum, ut *diſperdantur in veritate*, hoc eſt, ut abjecto errore, ac mendacio, redeant ad veritatem: & Hilarii, ut Chriſtum, qui ſeipſum vocavit *veritatem* l, deprehendatur injuſtè damnatum falſis teſtimoniis criminibuſq; idq; potiſſimùm, quum eum Pater ſuſcitaverit à mortuis, & ipſe gloriam reſumſerit. Judæis autem ſic convicti, nec emendati, diſperdantur; quod accidit poſtea, quum ob pœnam, inquit, Dei in crucem acti, fame & bello abſumti & perditi ſunt.

Myſtica interpretatio.
l Joan 14. 6.

Verſ.8.) Voluntariè ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum eſt.

POllicetur ſi quod jam ſpe concepit, conſequatur, voluntarium, liberum, ſpontaneum ex promto alacriq; animo, & largum ac liberale, munificumq; quale offerri à viro Principe decet, & convenit Regum Regi, ſacrificium: præterea celebrationem divinarum laudum; quia nihil hac ſibi re jucundius accidere, nihil offerri Deo gratius & acceptius poſſit. Hilarius, & quidam alii de Chriſto interpretantur, *qui ſe, quia voluit, obtulit* m & à legis liberavit maledictio, in eos, qui eam non ſervarent nominatim ſacrificia præſcribentem, *factus pro nobis maledictum* n, ac Deo Patris legis ſacrificia reſpuenti hoſtiam placentem ſuſcepti corporis obtulit o.

De Chriſto loci interpretatio.
m Eſ. 53. 6
n Gal. 3. 13
o Pſ. 39. 8

Voluntariè ſacrificabo tibi.) Alii, *in promtitudine*, *cum liberalitate*, *cum munificentia*, *liberaliter*, *ſponte*, hæc omnia ſibi volunt Hebræa בנדבה *bindavah*, à themate נדב *nadau* de quo egimus in pſal. 50. p ubi *ſpiritus principalis* vocatur, & ἡγεμονικός, נדיבה & *nedivah*, ab Hieron. *potens*. Eadem formula in pſal. 118. q *Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine*, τὰ ἑκούσια τοῦ ςόματός μου, נדבות *nidboth*, ideſt, voluntarias oblationes, liberales, & ſpontaneas orationes, aut quæ ore uſurpavi vota, accepta & placita habe; hymnos, laudeſve ultroneas, ſacrificia citra votum obligationemq; legis oblata pro gratiarum actione.

p v. 14
Formulæ loquendi.
q v. 108

Por-

Locus pſal. 118. expoſitus. De ſupererogationis operibus locus.

Porrò ſicut eo loco Theodoretus intellexit libera quædam, & in arbitrio noſtro poſita, nec lege injuncta opera, ut virginitatis, poſt nuptias continentiæ, paupertatis, ſolitariæ vitæ, in eremo commorationis, ac de talibus vatem locutum: ita licebit præſentem locum, de ſimilibus, quæ vocantur ſupererogationis opera, conſiliaque, interpretari adverſùs Hæreticos, quibus non modo non placent, ſed etiam ea damnant tamquam ſuperſtitioſa, ἐθελοθρησκείας. Eadem ſunt in Baſilio, qui, ut dicere ſoleo, non videtur in iſtis Commentariis alius à Theodoreto. Eumdem illum locum Ambroſius Pauli illuſtrat exemplo a, ſicut hunc noſtrum Hilar. ipſiuſmet Chriſti, de quo etiam alii, ut Ambroſius alibi citatus, in Synodo Lateranenſi, ſub Martino, ſecretario 2. Nazianzenus citatus in Synodo Conſtantinenſi ſub Agathone, actione 4. ut ante dixi. Sed præterea extendit ad alios, demonſtrans quantopere delectetur Deus voluntario miniſtro, *non ex triſtitia, aut ex neceſſitate* operante, ſed hilariter b. Affert etiam documentum Philemoni ab eodem Apoſtolo datum, item quod Iſaiæ, cui poterat imperare, dixit Deus, *quem mittam* c, de quo propterea ſcripſit Paulus d, quod audit, ſcilicet quaſi voluntarium organum uberiore ſpiritus gratia impletum. Auguſtinus obiter, pauciſque tractans verba pſalmi 118. recitata, confirmat verbis quæ hìc ſunt præ manibus. At in horum verborum commentario profitetur ſe iis maximè delectari, & hoc tantùm bonum cordis vel intelligere alio dicente neminem poſſe, ſi non in ſeipſo guſtes. Tandem definit hoc *voluntarium ſacrificium* eſſe illud, quod pſalmo quadrageſimo nono e Deus ipſe *laudis* vocat, eoque ſe honorificandum edicit, quum ſcilicet per ſe laudatur, & amatur, non ob privatum commodum; gratis, & ob nihil aliud, niſi quia bonum eſt. Ceteri in ipſiſmet impoſitis & obligantibus præceptis, quibus quodammodo ſacrificamus, & obſequimus Deo, ſpectant hìc neceſſariam, ut ei placeant, conditionem, quod voluntariè ac devotè fiant; quia *reſpexit Deus ad Abel* priùs, tùm vero *ad munera* f. Caſſiodorus hoc potiſſimùm facere docet illos, qui pro inimicis orant, vindictamque non poſcunt: quique inter anguſtias paſſionum jugiter gratias agunt, ſicut Job. Rationem dat, quoniam qui ſe ulciſci alienis calamitatibus deſiderat, qui propter alia mundi deſideria ſupplicat, qui non tolerat adverſa, non Dei rogat amore, ſed potentiam ipſius rerum aliquarum neceſſitate deprecatur. Cujus Auguſtinus indicium ait eſſe, quia ſi adeſſet quod amas, non laudares Deum, vel ſi haberes aliunde, non à Deo.

a 1 Cor. 9.
Voluntariū miniſteriū quàm Deo gratum.
b 2. Cor. 9. 7.
c Eſ. 6. 8.
d Rom. 10. 14. 18.
Voluntarium ſacrificium laudis.
e verſ. 14.
f Gen. 4. 4.

Abuſus hæreticorum hoc loco contra voto.
g 1. Cor. 7. 26 2. epiſt. 9. 7. ad Philem. v. 14.
h 1. Par. ult. 17.
i l. 7. ep. in 5.
Sententiæ hujus & alterius uſurpatio à Gregorio Papa & Nicolao.
K c. præſens 20. quæſt. 3.

Abutuntur Hæretici contra vota hoc loco, & ſimilibus g, in quibus docetur, opera bona facienda non ex neceſſitate, quam tamen ſecum afferunt vota, ſed liberè ac voluntariè. Non deeſt libertas voluntatis in operibus, ad quæ obligamur alieno præcepto, aut proprio voto, immo plerumque accidit, ut libentiùs, alacriùs, promptiùs, jucundiùs, ſuaviùs, faciliùs fiat, quod ex voto ſit, quàm quod ſine illo: ſicut de populo Hebræo proditum eſt h, lætatum quum vota ſpontè promitteret, quia corde toto offerebant ea Domino. Igitur *voluntariè ſacrificare* opponitur dumtaxat triſtitiæ, & coactioni, à qua ut abſtineatur in convertendis Judæis, monens Gregorius i Papa, uſurpat iſtam ſententiam, ſicut Nicolaus eamdem, & aliam ex pſal. 118. ne quidam invitus compelleretur fieri Monachus k, non autem neceſſitati, quæ naſcitur ex præcepto vel voto. Etſi etiam verum eſt idem opus liberè factum ex ſola obligatione voti perfectiùs eſſe, quàm ex neceſſitate præcepti; tùm quia ut plurimum ſolet tale opus eſſe nobilius, quum Deus minora imperet, de majoribus conſilium det: tùm quia qui facit ex charitate opus non imperatum, facit quoque imperatum, ſicque plus donat: tum quia requiritur plerumque ad opus non impetratum major alacritas & promtitudo: ideòque, ut ſcribit Hieronymus l, plus amat Virgines Chriſtus, quia ſponte tribuunt quod ſibi non fuerat imperatum: majoriſque gratiæ eſt offerre quod non debeas, quàm reddere quod exigaris. Hoc affirmari poteſt eſſe *quaſi libanum non inciſum vaporare habitationem ſuam* m, quia quæ exit ſponte gutta, puriſſima eſt, ſuaviſſimaque n.

Opus ex ſola obligatione voti, perfectius quam ex neceſſitate præcepti.
l 1. Cont. Jov.
Cur virgines à Chriſto plus amantur:
Majoris gratiæ offerre quod non debeas, quā reddere quod exigas
m Eccl. 24. 21
n Phn. l. 12. c. 14.
Devotus à Proſpero quis dicatur
o 2. de vita contempla. c. ult.

In genere quicumque quodvis opus bonum voluntariè facit, devotus merito appellatur à Proſpero o, utpote qui non invitus rem voluntariam faciat. Primatum

Atamen tenent hi in Eccleſia, qui ſe ſe votis obſtrinxerunt, & dici poſſunt *populus voluntatum*, aut *devotionum*, ſeu *Principes*, ac *Duces ſpontanei*, quibus modis ex Hebræo exponunt quod pſalmo centeſimo nono p habetur, *tecum principium* עמך נדבות *hhamecha nedavoth*; cujus loci antea alicubi meminimus. Alios etiam ad præcepta ſua non invitos cogit Deus, ſed ad vitam ingredi volentibus proponit ſervanda, quia ſi cogeret, ut ait Bernardus q, Aſinos haberet, non homines: nec poſſent iſti dicere: *voluntariè ſacrificabimus tibi*. Scribit r idem, *pauperes ſpiritu* vocatos ſ à Chriſto, qui hoc ipſum valeant revera uſurpare, non illos, qui ſint ejuſmodi, neceſſitate miſerabili, non laudabili voluntate, etiamſi prioribus quoque prodeſſe poſſit apud divinæ voluntatis miſericordiam illa ipſa ſuæ afflictionis miſeria.

p verſ. 3.
Ad præcepta ſua non invitos cogit Deus.
q Serm. de diligendo Deo.
r Serm. 1. de feſt. omnium ſanctorum.
Pauperes ſpiritus qui vocantur à Chriſto.
ſ Matt. 5. 3.
Senſus loci.
t Exod. 25. 2 c. 35. 5. Lev. 7. 12. 16. Num 29. 39. Deut. 16. 10. Ezec. 46. 12.

Verùm quod attinet ad Davidem, veriſimile eſt reſpectum habuiſſe ad illud ſacrificii genus, aut oblationis, quod in lege vetere appellabatur *ſpontaneum*, *voluntarium*, *ultroneum*, vel, *pro gratiarum actione*, vel *factum voto*, vel *ſponte* t; meminitque Ezechiel u nominatìm offerentis, qui Princeps erat, nempe ſacerdotum. *Quum autem fecerit Princeps*, inquit Propheta, *ſpontaneum holocauſtum, aut pacifica voluntaria Domino, aperietur ei porta, quæ reſpicit ad Orientem*, &c. *clauditurque porta, poſtquam exierit*. Ibi pro *ſpontaneo* LXX. habent ὁμολογίαν *confeſſionem*: quamvis in aliquibus codicibus legatur ἑκούσιον.

Diſtinctio myſtica ſacrificii ex voto, ab eo quod ſponte fit.
x l. 5. in Lev. c. 2.
y 1. Joa. 4. 18.

Diſtinguit Rudolphus x Flaviacenſis myſticè ſacrificium ex voto, ab eo quod ſponte fit, quia in primo nos ipſi nobis violenti ſumus; in ſecundo, proficiente charitate, *quæ foras mittit timorem* y, velut naturaliter ex conſuetudine incipimus nos mortificare, & bene operari: duos dies quibus licebat veſci ſacrificio, activam vitam & contemplativam interpretatur: tertium, in quo igni abſumendum erat, quod ſupererat, extremam judicii particularis ſententiam, quæ facultatem neget amplius benemerendi. Poſtremo deſignat formula hæc larga munera, promta obſequia, ſicut apud Poetam:

Communemque z *vocate Deum, date vina volentes;*
&,
volens a *vos Turnus adoro.*

z Æneid. 8.
a Æneid. 10.
b Ep. 5. c. 26.
Pœnitentia noſtra ſpontanea eſſe debet, non coacta.

Hincmarus b hinc quoque colligit pœnitentiam noſtram ſpontaneam eſſe debere non coactam.

Et confitebor nomini tuo Domine.) Conjungens particula non eſt vel Hebraicè, vel Græcè; ſed nec in Latinis Bibliis Complutenſibus, regiis, aliis, nonnullis, nec apud Hilarium. Exprimit eam tamen Arabicum quoq; Pſalterium. Quid ſit *nomini Domini confiteri*, crebrò locis ante aliis patuit. Illud *nomen* intelligit, in quo ſe primis pſal. verbis ſalvum fieri precatus erat. Et *confiteri* eſt gratias agere, quam paullo ante dixi apud Ezechielem ὁμολογίαν appellatam pro ſpontaneo ſacrificio, ut Latinè Hebraicèque dicitur. Valentia, de ſacrificio etiam Euchariſtiæ interpretatur. Bruno Carthuſianus inducit Chriſtum præcedentibus verbis pollicente ſuimet ipſius oblationem in cruce: iſtis vero, confeſſores ſe veros pariturum in Eccleſia ad honorem nominis Domini. Hieronym. eumdem dicentem ſe Patris hìc nomen confeſſum.

Confiteri nomini Domini.
Valentiæ interpretatio & aliorum.
Ratio cur Domino confitendū.
c Pſ. 117. 1.

Quoniam bonum eſt.) Additum etiam Latinè verbum ſubſtantivum *eſt*, perſpicuitatis cauſſa, etiamſi codices aliqui Latini omiſerint, optima ratio confiteri Domino, eumque laudare, *quia* ipſe *bonus* c, ac nomen ejus: quia ipſummet laudandi opus eſt bonum per ſe appetendum, & honeſtum: quia Deo gratum, jucundumque: quia laudatori ipſi etiam utile; quod multis modis, ac de Jeſu nomine loquendo demonſtrari poſſet. *Bonum eſt*, ut habetur in alio pſalmo d, *confiteri Domino, & pſallere nomini tuo Altiſſime*: & in pſ. quinquageſimo primo e: *Confitebor tibi in ſæculum, quia feciſti: & expectabo nomen tuum, quoniam bonum eſt in conſpectu Sanctorum tuorum.*

d Pſ. 91. 2.
e verſ. ult.

Verſ.9.) Quoniam ex omni tribulatione eripuiſti me, & ſuper inimicos meos deſpexit oculus meus.

Senſus loci.

BOnum eſſe confiteri Domino, & ſpontè ac liberaliter ſacrificare, probat, quoniam liberavit eum ex omni tribulatione, effeceritq; ut optatam videret oculis propriis in inimicis ſuis ultionem & juſtitiam, providentiamque mirabilem Dei ea in re agnoſceret ac prædicaret. Accidit id tùm quum Saul ab obſeſſione Davidis revoca-

a 1. Reg. 23. 27. b Cap. 24. 4. & ſeq. c. 26. 5. & ſeq. c Cap. ult. 1. & ſeq. d verſ. 7

vocatus a, eſt; poſteaque quando in eadem ſpelunca, & loco, quo latebat, Saulem dormientem deprehendit, ac interficere potuit b; aut etiam quum tandem Saul idem cum ſuis occubuit in bello c, quod fuit ſicut prius dictum eſt d, *avertere mala inimicis, ac diſperdere illos.*

Ad Chriſtum ejus translatio, & quemvis juſtum.

Transferuntur eadem ad Chriſtum, qui devicto mortis aculeo, evaſit ſuperior inimicis, eoſque infra ſe poſitos, atque ſubjectos deluſit, tùm milites in ſepulchro dormientes, tùm alios omnes perſecutores homines, dæmones. Eodem pacto conveniunt iſta cuivis juſto, qui ſaltem poſt præſentem vitam, liber erit ab omni tribulatione, ita ut *in ſe tribulationibus* liberetur, dum vivit, modo ab una, modo ab alia, *in ſeptima non tangat eum e malum*, ut Gregorius f declarat, & jam fruens Deo, damnatos in inferno ex loco ſuperiore aſpiciat, deſpiciatque, ſumta parabola illa. *Quomodo* g *ceſſavit exactor, quievit tributum? &c.*

e Job 5. 19. f 6. Mor. c. 7. g Eſa 14. 4.

Quoniam ex omni tribulatione eripuiſti me.) Hieronymus, *liberavit me*: ſic eſt nunc Hebraicè in tertia perſona הִצִּילָנִי *hitz ſilani*, eſſet autem ſecunda נִקְמָתָא *hitzſalthani*, quo fortaſſis modo legerunt Septuaginta. B Tertia perſona indicat nomen Domini, Deumque ipſum liberatorem & ſalvatorem, Omnem tribulationem intelligit, quæ ipſi excitata fuerat à Ziphæis, & à Saule, alioqui nec ei aliæ poſtea defuerunt, nec homini ulli deeſſe poſſunt viventi vitam, quæ nihil niſi tentatio, ac *malitia eſt* h variis ærumnis expoſita.

Senſus loci. Vita hominis nil niſi tentatio & militia. h Job 7. 1

Tribulationis ſummus fructus.

Inter multos tribulationis fructus, hic eſt, noſſe quod ſit *bonum Dei nomen*, ut Auguſtinus obſervat, & cognita infirmitate propria in Dei cognitionem veniendo; ejus laudare potentiam bonitatemque.

Et ſuper inimicos meos deſpexit oculus meus.) Hieronymus, *& inimicos meos deſpexit oculus meus;* alii, *in hoſtibus meis vidit oculus meus*, nempe quod volui ſive ultionem, vel torve reſpexit: vel talia vidit, qualia quivis oculus alius in capitalibus videre cuperet inimicis. Paraphraſtes expreſſit ultionem הִצַּלְתָּנִי *nikmethn*, Apollinarius, *perniciem*, ὄλεθρον:

Δυσμενέων δ' ἀνέφηνας ἑοῖσιν ὄλεθρον,

Inimicorum autem oſtendiſti oculis meis perniciem.

Idem ſupplent Baſilius, Theodoretus, Euthymius, Ni- C cephorus. In Pſalterio Rom. & Ambroſiano, & apud Auguſtinum & Caſſiodorum legitur *reſpexit*. Arnobius videtur legiſſe *deſpiciet oculis ejus*, videlicet Dei. Hebræum רָאֲתָה *raachah* fœminini generis, ſignatum abſolutè, *videre* ſeu *reſpicere* & בְּאֹיְבַי *beojevai, inimicis meis*. Hebraiſmum eſt, *videre, & aſpicere in aliqua re*, pro aſpicere rem. *Deſpicere*, de loco ſuperiore inferius poſita aſpicere, vel etiam cum contemptu, nec rectis oculis æquiſve. Eclipticum ſive defectivum ſermonem ait Euthymius eſſe, & exponendum, quod animæ oculis viderit in inimicis omnia, quæ optaverat, vel quæ illi paſſuri erant. Occurrit idem dicendi modus Pſ. 34. i. *Viderunt oculi noſtri*, & 36. k. *Quum perierint peccatores videbis*, poſtea in 57. l. *Lætabitur juſtus quum viderit vindictam*. Apud Abdiam m, quod editio noſtra habet, *non deſpicies in die fratris tui*, legimus Græcè, μὴ ἐπίδῃς ἡμέραν. Hebraicè, אַל־תֵּרֶא *al there*: moxque quaſi magis idem explicando n, *& non lætaberis in die perditionis eorum, & non magnificabis os tuum in die anguſtiæ, neque ingredieris portam populi mei in die ruinæ eorum neque deſpicies*, καὶ μὴ ἐπίδῃς אַל־תֵּרֶא *al there, & tu in malis ejus in die vaſtitatis illius*. Similiter in Michæa o. *Aſpiciat in Sion oculus noſter*, h. e. tantis vexetur malis, ut liceat cum voluptate ac irriſione, hoſtium ritu, de quo dixi Pſ. 34. p eam ſpectare. Theod. (etſi Latinus interpres id non reddiderit apud eum) & Cyrillus, exponentes Abdiam, hoc annotant: & prior, conſuetudinem eſſe, dicere, *inſpexi quempiam*, hoc eſt, ſum lætatus, quod colluctetur cum malis, illud ἀπιδεῖν inquit Cyrillus poſitum eſt pro ἀπιγελάσαι, καὶ ἐφησθῆναι κάμνουσι, *ridere & lætari ſuper laborantibus afflictiſve fratribus*. In Cant. Canticorum q, illud, *Nolite me conſiderare quod fuſca ſim*, אַל־תִּרְאוּנִי *al thiruni*, μὴ βλέψητε. Paraphraſtes expoſuit לָא תִבְזוּן *la thiuzon, ne deſpiciatis, contemnatis, ſpernatis*: & R. Salomon doceat Hebr. verbum ibi valere, obliquè cum contemptu de dignatione, indignatione, aſpicere. Sic vero ſponſa clarius iterum loquitur r. *Quis mihi det te fratrem meum, ſugentem ubera matris meæ, ut inveniam te foris & deoſculer, & jam me nemo aſpiciat?* גַּם לֹא־יָבֻזוּ לִי *gam lo javuzuli*, καὶ-

Hebraiſmus Deſpicere quid ſit.

Euthymii expoſitio.

i verſ. 21. K verſ. 34. l verſ. 11. m verſ. 12.

n ib. & v. 11.

o Cap. 4. 11.

p verſ. 21. Loci Abdiæ expoſitio. Inſpicere quempiam quid ſit.

q Cap. 1. 5. Loci cantic. expoſitio, lectio.

r Cap. 8. 1.

Ἀγεῖ ἐξεδικάσατό με, ſexta editio, μηδὲ ἐξεγελάσῃ με, nemo vilipendat me: Aquila, ἐκ ἐπὶ μυκτηρίζουσί με, non ultra ſubſannabant me. Itaque *deſpicere* ac *reſpicere* hoc loco erit, quod per parœmiam dicitur, *attollere, adducereve ſupercilium*, τὰς ὀφρῦς αἴρειν, & Græco uno verbo, κατοφρυάζειν: *indicant enim*, teſte Plinio ſ, *maximè faſtum ſupercilia, in iiſque ſuperbia ſedem habet, alicubi concepta culum: in corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet; nihil altius ſimul abruptiuſque inveniens in corpore, ubi ſolitaria eſſet.*

ſ l. 11. c. 37. Superbiæ ſedes in ſupercilis.

PSALMUS
QUINQUAGESIMUS QUARTUS.

1\. In finem, in carminibus intellectus David.

2 EXaudi Deus orationem meam, & ne deſpexeris deprecationem meam:

B 3 Intende mihi, & exaudi me.

Contriſtatus ſum in exercitatione mea: & conturbatus ſum 4. à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.

Quoniam declinaverunt in me iniquitates: & in ira moleſti erant mihi.

5 Cor meum conturbatum eſt in me; & formido mortis cecidit ſuper me.

6 Timor & tremor venerunt ſuper me: & contexerunt me tenebræ.

7 Et dixi: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?

8 Ecce elongavi fugiens: & manſi in ſolitudine.

9 Expectabam eum, qui ſalvum me fecit à puſillanimitate ſpiritus, & tempeſtate.

10 Præcipita Domine, divide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in

C civitate.

11 Die ac nocte circumdabit eam ſuper muros ejus iniquitas & labor in medio ejus, 12. & injuſtitia.

Et non defecit de plateis ejus uſura, & dolus.

13 Quoniam ſi inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem utique.

Et ſi is, qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet: abſcondiſſem me forſitan ab eo.

14 Tu vero homo unanimis: dux meus, & notus meus.

15 Qui ſimul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulavimus cum conſenſu.

16 Veniat mors ſuper illos; & deſcendant in infernum viventes.

Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum; in medio eorum.

17 Ego autem ad Deum clamavi; & Dominus ſalvabit me.

D 18 Veſpere & manè, & meridie narrabo & annuntiabo: & exaudiet vocem meam.

19 Redimet in pace animam meam ab his, qui appropinquant mihi: quoniam inter multos erant mecum.

20 Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui eſt ante ſæcula.

Non enim eſt illis commutatio, & non timuerunt Deum: 21. extendit manum ſuam in retribuendo.

Contaminaverunt teſtamentum ejus, 22. diviſi ſunt ab ira vultus ejus: & appropinquavit cor illius.

Molliti ſunt ſermones ejus ſuper oleum: & ipſi ſunt jacula.

23 Jacta ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet: non dabit in æternum fluctuationem juſto

24 Tu verò Deus deduces eos in puteum interitus.

Viri ſanguinum, & doloſi, non dimidiabunt dies ſuos: ego autem ſperabo in te Domine.

Verſ. 1.

Verſ. 1.) In finem, in carminibus intellectus David.

Titulus & Argumentum.

TOtus titulus erat in præcedentis pſalmi tituli parte: nec non demto nomine *intellectus*, in titulo quarti & ſexti. Hieronymus, apud Trevetum, tam hic quàm in priore pſalmo vertit, *in pſalmis;* nec non in editione Victorii. Sed in Bibliis Regiis habetur hoc loco, *in pſalmis*: ibi, *in organis*: quum ſit utrobique בִּנְגִינוֹת *benghinoth*, quo ſignificatur carmina ad organum cantata, ſive cithara fuerit, ſive pſalterium, ſive quid aliud. Quamvis velint alii eſſe initium cantilenæ, ad cujus ſimilitudinem pſalmi quidam vel componerentur, vel canerentur. Hilarius monet perinde eſſe, *in carminibus & in hymnis*, dicere, qui ſecundus modus habetur Græcè, ἐν ὕμνοις.

In carminibus & in hymnis, Idem. Argumentum.

Magis recepta de argumento ſententia eſt, conqueri Davidem de Ceilanis, à quibus quum illos obſidione B liberaſſet, proditus turpiſſimè ac ingratiſſimè fuiſſet, niſi divino monitus oraculo inde proripuiſſet in montem ſolitudinis Ziph, de qua diximus priore pſalmo. Extat hujus rei hiſtoria in primo Regum a. Quamvis Cajetanus aſſerat agi de fuga Davidis, quando voluit eum domi Saul lancea intentata occidere: eadem obſedit nocte: tertio in Najoth b: Agellius, poſt Janſenium, Ariam, Vatablum, quando fugit filium, & conjuratos, in quibus Achithophel erat, quem loco fratris habuerat c. Beda, ex Oniæ ſacerdotis perſona, petentis Ægyptum, quando Jaſon propinquus ejus, ſed honoris & vitæ illius æmulus, ab Antiocho Seleuci filio Pontificatum redemit, ea conditione, ut omnes Judæos in Gentilium ſcita traduceret d.

a Cap. 23. 1. & ſeq. Cajetani ſententia, & aliorum. b 1. Reg. c. 19. 18. c 2. Reg. 15. 14. d 2. Mach. 4. 8.

Myſtica expoſitio. Tertius hic pſalmus de paſſione & reſurrectione Chriſti latius tractans. Tropologia. Ratio Dionyſii Carthuſiani nō concludens. e verſ. 14. 15. f verſ. 10. g Cap. 13. 18.

Myſticè paſſim quoque declaratur de Chriſti paſſione, & Eccleſiæ perſecutione, aitque Gloſſa, hunc eſſe tertium pſalmum, qui de paſſione & reſurrectione Chriſti latiùs tractet. Conſentiunt etiam Græci. Addit Ruffinus repulſionem Judæorum nunc, & poſtea damnationem æternam: aſſumptionem gentium: glorificationem fidelium in æternum. Tropologia item placet contra impiorum ſocietatem, amicoſque ingratos & fictos; ut Titelmanus notavit, &, ut Beda, contra vitia carnis & ipſam carnem. Ratio Dionyſii Carthuſiani, qua probat ad litteram exponi debere de Chriſto hunc pſalmum, quia in illo continetur e ſimilis, ſententia, ei quæ pſalmo 40. f, habetur & citatur de Juda in Evangelio Joannis g; non concludit. Summum probat valdè aptè, de Chriſto juxta myſticum ſenſum, quod concedimus, accipi, & ut Valentia monet, Davidem in ſuis perſecutionibus, Meſſiæ quoque pervidiſſe perſecutiones. Id ipſum docet Ayguanus diſertè, & ceteri ferè, ut certum ponunt, litteralem de Davide ſenſum eſſe, quamvis myſticum minime negent, quibus annumerari & Ambroſius h debet, & accuratiùs præ ceteris Euſebius i.

Senſus litteralis. h lib. de fuga ſæculi c. 5. i 10. de demonſtr. c. 2.

Verſ. 2.) Exaudi Deus orationem meam, & ne deſpexeris deprecationem meam.

Verſ. 3.) Intende mihi, & exaudi me.

Senſus loci. Ut petit David exaudiri. K Pſ. 39. 2. Exauditionis & non exauditionis exempla. l Exod. 16. 13. Num. 11. 31. Pſal. 77. 27. m 1. Reg. 8. 20. n Job. 1. 12. Matth. 8. 32. o 2. Cor. 12. 8. p Mat. 25. 12. q Eſa. 58. 9. & ſeq. Quatuor in recurſu ad Deum notanda.

HOc modo textum pono, decerpens tertii verſus partem, cum ſecundo, ut in Bibliis diſtinguuntur, quia ſenſum perficiunt. Præfatur autem David, ut exaudire dignetur Deus deprecantem, nec velit deſpicere, ſed attendere, & poſtulatis annuere. Sic exaudiri petit, ut non deſpiciatur oratio, quatenus ita impetret, ut ſit Deo gratum quod concedit, & non concedat iratus, ſed ſi ſit opus, neget quod negandum judicat, miſericors. Eodem fere pacto dixerat alio pſalmo k Deum ſibi intendiſſe, atque ſic preces exaudiſſe. Exempla Ruffinus dat in carnibus populo conceſſis l, & in rege m ab irato Deo. Addit Hugo ſatanam n: quoſdamque nec exaudiri, nec deſpici, ut Paulum o: alios deſpici nec exaudiri p: nonnullos exaudiri, & non deſpici q. Cajetanus notat quatuor in recurſu ad Deum: applicationem veluti aurium ad orationem, ut non ſe occultet ac ſubducat Deus (legit enim, *ne occulteris à deprecatione mea*:) ut adorantis attendat perſonam: ut tùm demùm dignum faciat reſpon-

ſione; quemadmodum *reſpexit ad Abel, & ad munera ejus* r. Confirmari poſſunt iſta verbis Nehemiæ ſ, *fiant aures tuæ auſcultantes, & oculi tui aperti, ut audias orationem ſervi tui* t. Baſil. tractans quæſtionem cur etiam Sancti non ſemper impetrent, inter alia docet fieri interdum, ut rogantis indignitas cauſſa ſit, quamobrem non impetretur, ut quando David rogavit, ut liceret ſibi ædificare templum: vel, eorum pro quibus oratur, quales, pro quibus Jeremias u: vel orationis tepiditas remiſſioque, quam faſtidit Deus, niſi ſua ſingularis clementia ſuccurrat. Hoc eſt non deſpici orationem à Deo, eumque illi orantique intendere. Sed fortaſſis omnia ſunt ſynonyma. Porrò qua ratione conveniat orare Chriſto, de quo Auguſtinus, & alii paſſim hæc, & pſalmum totum, docuimus alio loco.

r Gen. 4. 4. ſ Cap. 1. 6. t Regul. 261. ex brevior. Cur etiam Sancti non ſemper impetrent. u 2. Reg. 7. 5. x 7. 16. & c. 14. 11.

Exaudi.) Hilarius, *inauri*: ſicut & præcedente pſalmo, ad exprimendum ἐνώτισαι, & הַאֲזִינָה *haazinah*, quæ ab auribus omnia dicuntur. Valeat Hugo declarans extra audire, ut alii etiam ſciant: ad exitū audire, & ex corde.

Orationem meam.) προσευχήν. Diſtinguunt aliqui, ut B Ruffinus, Hugo, Beda, Haimo, Bruno Carthuſianus. Trevetus, à *deprecatione*, quæ habetur ſequenti membro: quod ſit *oratio* de bonis, *deprecatio* contra mala, hoc aliàs quoque monui, ac ſynonyma etiam videri. Euthymius certe notat nullum diſcrimen eſſe, & in 16. pſalmo eadem haberi ordine mutato, ut primum ſit, *exaudi*, εἰσάκουσον, deinde *intende* πρόσχες, poſtremo loco, *auribus percipe*, ἐνώτισαι. Scilicet, quod hinc primo loco eſt, *exaudi*: potuit reddi Latinè, *auribus percipe*, ut dixi: quia Græcum eſt ἐνώτισαι, & Hebræum הַאֲזִינָה *haazinah*.

Improbata Hugonis Expoſitio: Orationis & deprecationis diſtinctio.

Et ne deſpexeris deprecationem meam.) Hieronymus etiam, *ne deſpicias*. Sed ex Hebræo reddi debet, *ne abſcondas te à deprecatione mea*, וְאַל־תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתִי *veal thithhallam mitthechinnathi*. Quamvis eodem revolvitur ſenſus, quoniam qui ſe abſcondit, aut ſubducit ne videat, audiatve ſupplicantem, eum averſatur, & deſpicit, quemadmodum, qui obturat aures. Hinc eſt, quod ſæpius oratur Deus ne *abſcondat*, vel *avertat faciem* x, & ne *declinet in ira* y. Minatur etiam, ſe quum ſcelerati extenderint manus ad orationem, *averſurum* C *oculos ab eis* z. Signum item rei damnati, vel qui gratia principis careat, non admitti in conſpectum ejus, ut Abſaloni a contigit, & Amano, *cui facies operta eſt* b, quaſi eſſet indignus, qui regem aſpiceret, ut placet R. Aben Ezra; etſi hoc malunt alii pertinere ad morem, quo crucifigendis caput obnubi facieſque velari ſolebat. Alio loco retuli, quod huc etiam facit, illud ex Virgilio c de Pallade, quæ flecti precibus nolebat:

x Pſal. 12. 2. Pſ. 26. 9. Pſ. 29. 8. Pſ. 43. 24. Pſ. 68. 18. Pſ. 87. 15. Pſ. 101. 3. Pſ. 142. z Pſ. 26. 9. a Eſa. 1. 15. Non admitti in conſpectum Principis, ſignū periculi. b 2. Reg. 14. 24. c Eſther. 7. 8. Crucifigendorum caput obnubi ſolitum.

Diva ſolo fixos oculos averſa tenebat.

Deſpicere cenſetur præterea *orationem*, qui audit, ſed non exaudit, ſi ſit exauditione digna, & inexauditus reputat ſe confuſum, ac dedecore affectum. A Bethſabee petitionem unam precatus Adonias petebat, *ne confunderet faciem illius* d: eademque formula cum filio agens eſt uſa e: hic reſpondit, *fas non eſſe ut averteret faciem ipſius*, οὐκ ἀποστρέψω σε, *non avertam te*, לֹא אָשִׁיב אֶת פָּנָיִךְ *lo aſciu eth panaich*, quod exponi poteſt, *non reverti faciam faciem tuam*, ideſt, non rejiciam te, more denegantium, & abire ſinam vacuam, non patieris repulſam. Oppoſitum ſenſum facit *ſuſcipere orationem* f, D & *faciem* g *alicujus*. *Iratus* Deus contra Aaren & Mariam, *abiit, nubeſque receſſit, quæ erat ſuper tabernaculum, & ecce Maria apparuit candens lepra* h; nempe ne lata ſententia deprecationi locus foret. Sed & mos Judicum fuit intra cortinas ſe continere, quum pronuntiabant in reum ſententiam. Quo forſan ſpectent verba Job i, *Vultum judicum ejus operit*, (ut non reſpiciant, neque commiſereantur) & Eccleſiaſtici k: *ab inope ne avertas oculos tuos propter iram*. Habet eamdem vim *accipere faciem alicujus*, Hebraicè נָשָׂא *naſa, elevare*, ut nimirum ſit erecto animo, & exaudiatur, eive faveatur. Denique quod in Proverbiis l Latinè dicitur, *nec acquieſcit cujuſpiam precibus*, extat Hebraicè לֹא־יִשָּׂא פְּנֵי כָל *lo yſſa pene chol, non accipiet faciem cujuſquam*. In pſalmo 26. m, *deſpicere* propriè eſt dimittere καταλιπεῖν, עָזַב *hhazau*: in 21. * *non deſpicere, & non ſpernere deprecationem* ſimul dicitur cum eo, quod eſt *abſcondere faciem ab alios* ibi *deprecatio* dicitur δέησις, ſicut hic, ſed Hebræa vox diverſa eſt עֱנוּת *hhenoth*; quam Hieronymus interpretatur *modeſtiam*, cum qua nempe orat ſupplex: alii, *afflictionem & tribulationem*, ſed hanc Felix hoc

d Æneid. 1. Deſpicere orationem, etiam qui audit, quis dicatur. e 3. Reg. 2. 16. f verſ. 20. Avertere faciem alicujus, Suſcipere orationem & faciem alicujus. g Pſal. 6. 10. h Job 42. 8. 9. Malach. 1. 8. i Num. 12. 10. Mos Judicum intra cortinas ſe continendi, quum ferrent ſententiam. K Cap. 9. 24. l Cap. 4. 5. Accipere faciem alicujus Job. 13. 8. Locus Proverbiorum. m Cap. 6. 35. verſ. 9. Deſpicere pro dimittere. * verſ. 25.